

№ 22 (711)
Чэрвень 2018 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

Юбілей: **Анатоль Бутэвіч і ягоны шлях да Беларусі** – **стар. 3**

Ініцыятыва: **музей культуры ІДЫШ** – **стар. 5**

Асоба: **апаведы жыцця ад Уладзіміра Мароза** – **стар. 6**

*Сустракаем лета дзе?
У "Славадзе"!*

Чытайце на стар. 4

Юбілейная «Берагіня» запрашае

Сёлета з 20 па 24 чэрвеня ў гарадскім пасёлку Акцябрскі Гомельскай вобласці чарговы раз адбудзецца фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня». Пяць цудоўных дзён будзе віраваць у нашым краі непаўторнае свята, госці якога прадэманструюць, як яны захоўваюць і развіваюць народную спадчыну.

Чарговы раз гарадскі пасёлак ператворыцца ў вялікую святочную пляцоўку. У фестывалі возьмуць удзел амаль паўсотні фальклорных калектываў з Беларусі і замежжа. З іншых краінаў завітаюць ансамбль «Красная горка» (г. Бранск, Расія), народны фальклорна-этнаграфічны ансамбль «Вячоркі» (г. Цюмень, Расія), фальклорная група «Madaga» (г. Пылва, Эстонія), моладзевая фальклорная студыя «Vanga» (г. Рыга, Латвія), калектыв з Украіны, народны майстар з Даніі ды інш.

Акцябрскі раён будучы прадстаўляць аўтэнтычныя гурты «Перазваны» (в. Гаць), «Купалінка» (в. Пратасы), «Шчадрухі» (в. Забалацце) і дзіцячыя ўзорныя фальклорныя ансамблі «Рудабельскія зорачкі» (г.п. Акцябрскі), «Праменьчыкі» (г.п. Акцябрскі), «Некрашынка» (в. Валосавічы), «Цярэшкавы шчодрыкі» (в. Рассвет).

У праграме форуму – курсы традыцыйных побытавых гуртавых танцаў і карагодаў, інструменталь-

ных ансамбляў, выступленне калектываў – пераможцаў фестывалю мінулых гадоў, харэаграфічная імпрывізацыя, турнір дзіцяча-моладзевых фальклорных калектываў, агляд-прэзентацыя аўтэнтычных фальклорных гуртоў. Новаўвядзенне фестывалю – конкурс апавадальнікаў народнай беларускай прозы «Несцерка». Будучы ладзіцца майстар-класы па народных танцах, традыцыйных спевах, інструментальным выканальніцтве, традыцыйных рамёствах, пляценні купальскіх вянок, гледачоў чакаюць гульні і забаўляльныя праграмы, выстаўкі-продажы вырабаў народных майстроў. У «Берагіні» возьмуць удзел даследчыкі, эксперты, педагогі.

Цягам усіх фестывальных дзён будуць працаваць выстаўкі «Рудабельская «Берагіня» ў 20-гадовай прасторы», «Берагіневы раскрысы», «Асоба ў народнай культуры беларусаў», адбудзецца прэзентацыя зборнікаў «Народная проза Акцябршчыны», ««Берагіня» паэтычная». У гарадскім парку будзе арганізаванае свята народнай творчасці «Рудабельскі кірмаш», на цэнтральнай плошчы адбудзецца свята народнай харэаграфіі, музыкі і песні «Рудабельскі баль». Завершыцца фестываль традыцыйным «Рудабельскім Купаллем», відовішчам-шэспем удзельнікаў фестывалю.

*Людміла Вывірч,
метадыст Цэнтра культуры
і вольнага часу Акцябрскага раёна*

Фота Намані Купрэвіч

Сябры!
Не забудзьцеся падпісацца на «Краязнаўчую газету» сёння, каб не застацца без яе заўтра!

падпісныя індэкс:
індывидуальны - 63320
ведамасны - 633202

Беларуска-польскае супрацоўніцтва ў культуры

Сёлета 11 чэрвеня распачаўся першы этап чарговага, ХХІV, курса Міжнароднай летняй школы «Нясвіжская акадэмія». Гэты курс прысвечаны тэме «Ахова і рэстаўрацыя помнікаў абарончай архітэктуры», яго тэарэтыка-практычны этап пройдзе з 11 па 23 чэрвеня 2018 года ў Рэспубліцы Беларусь. Другі этап – стажыроўка і абарона выпускных работ адбудзецца ў Рэспубліцы Польшча ў жніўні наступнага года.

«Нясвіжская акадэмія» – гэта сумесны культурна-адукацыйны праект дзвюх суседніх краінаў, Беларусі і Польшчы, які координуюць два міністэрствы культуры. Разлічаны ён на спецыялістаў у галіне рэстаўрацыі помнікаў культуры краінаў Усходняй Еўропы.

Гэтым разам слухачамі акадэміі былі залічаны спецыялісты з Беларусі, Украіны, Літвы – усяго 15 чалавек (за гады існавання «Нясвіжскай акадэміі» атрымалі яе міжнародны сертыфікат больш за 200 беларускіх спецыялістаў).

На адкрыцці ХХІV курса акадэміі прысутнічалі і павіншавалі яе слухачоў з пачаткам вучобы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Аляксандр Яцко, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Аліна Корбут, другі сакратар Пасольства Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь Эльжбета Інеўска, ініцыятар стварэння «Нясвіжскай акадэміі», галоўны рэдактар «Краязнаўчай газеты» Уладзімір Гілеп.

Наш кар.

18 мая ў Міжнародным форуме кіраўнікоў музеяў, які ладзіўся ў Шанхайскім гістарычным музеі ў рамках Міжнароднага дня музеяў, прыняў удзел дырэктар Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, сябра Рады Беларускага фонду культуры Павел Сапоцька.

Пад час візіту быў падпісаны Мемарандум аб супрацоў-

ніцтве паміж Нацыянальным гістарычным музеем Рэспублікі Беларусь і Шанхайскім гістарычным музеем, прайшлі перамовы з віцэ-прэзідэнтам Міжнароднай рады музеяў ІСОМ Ан Лаішунам, дырэктарам Нацыянальнага музея Ліхтэнштэйна Райнерам Волкамерам, куратарам спецыяльных праектаў Гарадскога музея Вантаа (Фінляндыя) Карынай Яцінды інш.

Візіт, арганізаваны пры спрыянні Генеральнага кон-

сультава Рэспублікі Беларусь у Шанхай, садзейнічаў умацаванню стасункаў з кітайскімі калегамі, знаёмству з вопытам працы ўстановаў культуры і суб'ектаў індустрыі турызму ў рамках папулярызацыі гістарычнай спадчыны рэгіёнаў Кітайскай Народнай Рэспублікі, вывучэнню эканамічнага складніка музейнай галіны Кітая.

Інфармацыя
Нацыянальнага гістарычнага
музея Рэспублікі Беларусь

Мінск – Шанхай: супольная гісторыя

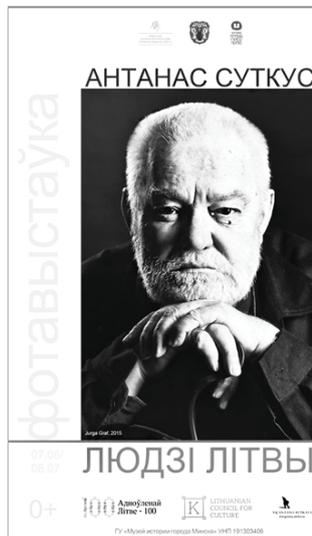
На тым тыдні...

✓ 3 і 4 чэрвеня ў Мінску прайшла Генеральная асамблея Еўрапейскай пісьменніцкай Рады, што аб'ядноўвае 44 пісьменніцкія арганізацыі Заходняй і Цэнтральнай Еўропы. На постсавецкай прасторы Еўрапейскай пісьменніцкай Рады, якая існуе з 1977 г., правала свой штогадовы з'езд упершыню. Саюз беларускіх пісьменнікаў з'яўляецца правадзейным сябрам асацыяцыі з 2010 г. З постсавецкай прасторы ў яе, акрамя СБП, уваходзяць толькі літаратурныя арганізацыі краінаў Балты.

Саюз беларускіх пісьменнікаў прадставіў зборнік перакладаў сучаснай беларускай паэзіі на англійскую мову «Зацішша не было: беларуская паэзія новай генерацыі», у які ўвайшлі вершы 9 паэтаў.

✓ 5 чэрвеня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Шматколёрнасць татарскай нацыянальнай культуры» з фондавага калекцыі Елабужскага дзяржаўнага музея-запаведніка (Рэспубліка Татарстан). Елабуга – горад, дзе спрадзеку ўзаемадзейнічалі еўрапейская хрысціянская і ўсходняя мусульманская цывілізацыі, дзе зліліся асэлы і качавы лад жыцця, кантактавалі славянскія і цюркскія, фіна-вугорскія і балтыйскія мовы.

У экспазіцыі прадстаўлена больш за 180 музейных прадметаў. Гэта ўзоры сучаснага нацыянальнага касцюма і прадметы інтэр'ера, створаныя майстрамі татарскіх нацыянальных цэнтраў. Асаблівую ўвагу прыцяг-

тамі і спачуваннем. На фотаздымках – мастакі, вясцоўцы і гараджане, дзеці, палітыкі, вязні Каўнаскага гета, што перажылі Халакост. А. Суткусу важна ўвекавочыць людзей Літвы ў іх аўтэнтычным і бліжнім самому фатаграфу асяроддзі, пранікнуць позіракам у індывідуальны характар чалавека і імгненна.

А. Суткус – адзін з найбольш выбітных прадстаўнікоў гуманістычнай фатаграфіі ў Еўропе і свеце, у 1970-х гг. разам з калегамі заклаў асновы літоўскай фатаграфічнай школы.

Выстаўка будзе працаваць па 8 ліпеня.

✓ 12 чэрвеня ў Камернай зале імя Л.П. Александроўскай Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра Рэспублікі Беларусь адбыўся канцэрт «Жыццё ў песні. Старонкі «Хатняга спеўніка» Станіслава Манюшкі». Найлепшыя песні са знакамітага цыкла кампазітара «Хатні спеўнік» прагучалі ў выкананні салістаў Вялікага тэатра Беларусі Ірыны Кучынскай і Іллі Сільчкова, а таксама папулярнага зятара гістарычнай музыкі і архіўнага знаходка – ансамбля салістаў «Вытокі» пад кіраўніцтвам фатагяста і дырыжора Аляксея Фралова. Гэтай унікальнай праграмай, што ілюструе жыццё вялікага кампазітара-рамантыка, у Беларусі распачалася серыя канцэртаў і мерапрыемстваў да 200-гадовага юбілею С. Манюшкі, які будзе адзначацца 5 мая 2019 г.

Канцэрт арганізаваны пры падтрымцы Польскага Інстытута ў Мінску.

Будзем памятаць мы...

Неаб'якавы да лёсу беларушчыны

7 чэрвеня мінула 40 дзён, як пайшоў з жыцця Андрэй Андрэвіч ЮШКЕВІЧ. Сябры збіраліся павіншаваць яго з 85-годдзем праз газету «Другі пенсіонера», але нечакана прыйшла сумная навіна, што спадара Андрэя не стала.

А. Юшкевіч нарадзіўся 2 чэрвеня 1933 г. у вёсцы Казянцы Жалудоцкага (цяпер Шчучынскага) раёна. Больш за сорак гадоў адпрацаваў настаўнікам. Матэматык па адукацыі, ён самастойна набыў глыбокія веды па беларускай гісторыі і культуры, быў сярод заснавальнікаў Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны ў Гродзенскім раёне і ўвесь час уваходзіў у склад раённай рады. Ён сустракаўся з вясцоўцамі, школьнікамі і распавядаў ім пра лёс беларускай мовы і багацце беларускай культуры.

Асаблівае месца ў працы А. Юшкевіча займала стварэнне відэафільмаў. У іх адлюстраваныя і культурныя падзеі на Гродзеншчыне, і гістарычныя мясціны, і родная прырода... У архіве Андрэя Андрэвіча – фільмы пра ХV з'езд Саюза беларускіх пісьменнікаў і V з'езд ТБМ, жыццё ў Гродне Васіля Быкава, дзе адлюстраваныя яго праца ў рэдакцыі «Гродзенскай праўды», арганізацыя ў горадзе музея пісьменніка. Адна са стужак прысвечаная стваральніку музея ў в. Гудзевічы Алесію Белазоу, усяго ж фільмаў больш за 30. А. Юшкевіч верыў у справядлівасць і неабходнасць сваёй працы на карысць беларускай мовы і культуры, якую ён рабіў разам з аднадумцамі.

Андрэй Андрэвіч жыў адзін у вялікім доме ў вёсцы Галавачы. Разам мы пабылі ў Скідзелі і Гродне.

Балюча думаць, што памёр такі цудоўны чалавек. Выказваю спачуванні яго сынам, нявесткам, унукам і праўнукам.

Падрыхтаваў Аляксей ШАЛАХОЎСКІ

Асоба ў краязнаўстве

Анатоль Бутэвіч і яго шлях да Беларусі

— Акрамя пісьменніцтва, вельмі насычаная Ваша грамадская дзейнасць. Намеснік старшыні ГА «Беларускі фонд культуры», член Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА... І названае пэўна, не ўсё. Як удаецца Вам шчыраваць на грамадскіх пасадах?

— З рознай ступенню актыўнасці. Адно лепш, другое менш, у адны перыяды адно пераважае, у другія іншае. Але ж або не бярыся, а калі ўзяўся — трэба хаця нешта рабіць. Часта крытыкуюць нашу грамадскую назіральную камісію, што яе эфектыўнасць не надта значная; можа, і так. Але па-першае, усе працуюць у ёй на грамадскіх асновах, а па-другое, распусціць лягчай любую структуру, чым стварыць. І калі яна ў нейкай сферы існуе, значыць, дае пэўны плён. Хаця б не прыстрашваючы, але, можа, трымаючы ў напрузе некаторых, хто хацеў бы зрабіць нешта не па-людску, не па-добраму, а зманкіраваць. Можа, пабяжыць: «Там жа ёсць актывісты, якія могуць мяне зачыпіць за гэта».

— Ці не замінае гэтая грамадская праца Вашай бадай што асноўнай дзейнасці — пісьменніцкай? Пры тым — пісьменнікам пладавітага.

— Калі праўду казаць і шчыра, то — не. Можа, наадварот спрыяе. Бо стасункі з людзьмі, з праблемамі, з гісторыяй, што тычыцца той жа аховы помнікаў, дадаюць інфармацыю, паколькі ў маёй творчасці гістарычная тэматыка не апошняя, сяды-тады падказвае нейкія тэмы, што становяцца актуальнымі.

— Дарэчы, Вы сын простых беларускіх сялянцаў з Нясвіжчыны. Што даюць (ці хто даў) той штуршок у жыццё, які скіраваў на інтэлектуальныя шляхі, якія прывялі да пасады міністра? І нават вышэй — да інтэлектуальнай пісьменніцкай працы.

— Сапраўды, маці, можа, была трохі больш пісьменнаю. Калі я вучыўся ў Мінску, працаваў за мяжкой, яна магла напісаць ліст (але яго прачытаць мог толькі я). Бацька, акрамя таго, як распісацца своеасаблівым почырмам, не ўмеў пісаць. Можа, у газеце калі загаловак які прачытае... Мяне з маленства вабіла кніга, праз якую адбывалася далучэнне да ўсяго астатняга.

Бацькаў брат, дзядзька Петрык, жыў у Снове. Бацькі па нядзелях хадзілі на базар, часам бралі і мяне, бывала, заходзілі да дзядзькі Петрыка, які выпісваў «Вожык», бралі яго дадому. Карцінкі былі і мне, і бацькам для разгляду, але маю ўвагу прыцягвалі значкі, літары. Паступова задавога да школы навучыўся чытаць. Пачаў чытаць кнігі. У нашай Вялікаліпаўскай васьмігадовай школе бібліятэчка была не вельмі багатая — калі не ўсё кнігі з яе, то пераважна большасць я прачытаў. Гэтае чытанне прывяло да таго, што вельмі рана пачаў пісаць у газету, можа, недзе пасля 4-5 класа. Гэта былі заметкі (нешта адбылося ў школе, нешта ўзрушыла), а пасля перараслі ў больш сур'ёзныя публікацыі. Друкаваўся не толькі ў раённай газеце, не толькі «Зорька» і «Пянер Беларусі», але і ў такіх як «Звязда», «Сельская газета», дзе былі ўжо матэрыялы больш сур'ёзнай. І сярод іх — вялікая колькасць так званых рэцэнзій на прачытаных кнігі. Вядома ж, былі гэта кнігі беларускія. Гэтая рэцэнзійная дзейнасць меласэнс, шліфавала піро і разумненне напісанага іншымі. Хаця паступова журналістыка завалодала, але

пені таленавітасці, беларускасці і незалежнасці. Глядзіце: у яго да кожнага верша ў «Вянку» ёсць эпіграф з творчасці іншых паэтаў на мове арыгіналу. Зачыць, ён мовы ведаў, творчасць ведаў. Значыць, была спаконвечна ўпісанасць у інтэлектуальны еўрапейскі кантэкст. Трэба навучыцца глядзець на нашу спадчыну сённяшнімі вачыма ў шырокім абсягу. Калі мы ашчадныя, клапатлівыя, то нам трэба навучыцца шанаваць саміх сябе і тое, што сёння маем.

— Дактуль, Анатоль Іванавіч, на Ваш погляд, будзе працягвацца стан гэты?

— Дактуль, пакуль мы ўсё не зразумеем каштоўнасць таго, што маем, і самі не падключымся. Яшчэ жыве савецкі прыныт: калі адзін абязначыў праблему, то іншы хтосьці павінен прыбегчы і паправіць. Самім нам трэба рабіць. Дзякуй Богу, сёння з'яўляюцца мецэнаты, яны ўкладваюць грошы ў аднаўленне цэркваў, палацаў, дарогаў... Год малой радзімы падштурхне, можа, і да больш актыўнага (у тым ліку і фінансаванага) укладу. Таму адказ: дактуль будзе працягвацца, па-

давалася вучыцца на філфаку, што таксама давала пэўныя веды. Але пасля філфака я пайшоў працаваць у журналістыку. І да таго часу, і пасля твораў літаратурных не пісаў. Пачаў пісаць вельмі позна. Можа, не наспела патрэба, а з другога боку, калі пайшлі высокія пасады, не хацеў, каб творчасць звязалася з пасадай, што «друкавалі толькі за тое, што стаў начальнікам». Таму я і ўзяў псеўданім Максім Валюшка. Пад ім выйшлі першая кніжка (казка «Прыгоды лісічка-карунчыка») і пераклады, у тым ліку Станіслава Лема.

— Вы шмат робіце для захавання нашай культурнай і гістарычнай спадчыны як старшыня грамадскай назіральнай камісіі Міністэрства культуры па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і як член Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА. Але ж без перабольшання гэта слабое звяно ў культурнай палітыцы нашай дзяржавы. Чаму так адбываецца?

— Наконт гэтага я мог бы трохі паспрачацца. Бо дамінуючую ролю ў захаванні гісторыка-культурнай спадчыны сёння вядзе дзяржава. І нават фінансава. Назавіце мне сёння такога аб'ёму спонсараў, якія б уклалі столькі грошай, колькі ўклала дзяржава — Нясвіжскі і Мірскі замкі, Навагрудскі, Лідскі. Можна і далей пералічваць... Хаця, прызнаюся дзеля справядлівасці (і сам пра гэта заяўляў публічна), стан справаў вельмі складаны. А нядаўна я пачаў глядзець на гэтую праблему з другога боку. Можа, нам не трэба многія аб'екты сёння чапаць, калі ў нас не хапае грошай, і рабіць абы-як? Каб не сапсаваць, бо пераарбляць будзе даражэй. А з другога боку: калі ў нас тое-сёе захавалася, нягледзячы на дзве вайны, на савецкую разруху, калі мы знішчалі бяздумна, і мы сёння маем столькі гістарычных помнікаў, то пацвярджаем, што гэтая Беларусь, якую ва ўсе часы лічылі сялянскай, забітай, язычніцкай — яна мела еўрапейскі кшталт. Калі сёння аб'екты вартыя ўвагі нават ЮНЕСКА, значыць, яны былі вартаснымі! Значыць, іх будавалі сапраўдныя майстры, дойдзі! І не ўсё замежныя, не толькі Ян Марыя Бернардні прыязджаў будаваць нясвіжскі касцёл. Колькі беларусаў будавалі маскоўскі Крэملі! У XVIII ст. кожны дзясцятый жыхар Масквы быў выхадцам з нашых земляў. Значыць, тут сапраўды было майстэрства. І захаваныя помнікі пра тое сведчаць. Гэта яшчэ адно пацвярджэнне значнасці нацыі, таленавітасці нацыі, яе даўнішняй упісанасці ў еўрапейскі кантэкст.

А чаму мы павінны сваіх усіх раўняць на некага чужога? Можа, гэта яны былі супольнымі папленчыкам таго ж Багдадніча, які вырас да такой вялікай сту-

куль я, ты і ён не стануць *гаспадарамі* гэтай зямлі.

— На грамадскіх асновах Вы з'яўляецеся (цягам ужо некалькіх гадоў) і намеснікам старшыні Беларускага фонду культуры. Ці супадае Ваша жыццёвая імкненні з абавязкамі, што даводзіцца выконваць на гэтай пасадзе?

— Каб не супадала, я прымаў бы нейкія меры, каб ухіліцца. А як творчы чалавек, успрымаю як дадатковы вопыт, што дазваляе і творчасці быць больш адэкватнай, канкрэтнай, больш насычанай.

— А ці не замінае выкананне шматлікіх грамадскіх абавязкаў выконваць Вам ужо не грамадскія абавязкі бацькі і дзедна не мамага Вашага сямейства?

— Тут ёсць пэўнае пытанне. Вядома, цяперашнія ўнукі патрабуюць шмат часу, увагі. Але пакуль ты жывы — рабі тое, што можаш. Усё гэта будзе на карысць. Не здолеш рабіць — ніхто ўжо за цябе не зробіць. Трэба паспяваць. На тое мы і людзі, прыйшлі ў гэты свет, каб нешта зрабіць, пакінуць пасля сябе (хаця гэта і высокія словы), а можа, і нашым дзеям перадаць. Бо вучацца ў бацькоў. Пасеянае ўзыходзіць, непасеянае не прарасце. Так што: будзем сеяць, беларусы.

— Вялікі дзякуй за гутарку, Анатоль Іванавіч.

Падрыхтаваў Уладзімір ПУЧЫНСКІ

3 перцам і шчырым сэрцам

Індывідуальнасць, а з ёй і непаўторнасць асобы, высвечваецца не пад рэнтгенаўскімі промянямі. Для гэтага патрэбен час, і немалы час. Раней казалі: пуд солі трэба з'есці, каб спасцігнуць чалавека. Але гэта не пра Анатоля Іванавіча Бутэвіча.

Не перастаю здзіўляцца яго неўтаймаванасцю. Я казаў яму: «Хопіць табе, Анатоль, лезці ў кожную дзірку, тым больш не ведаеш, што за дзіркаю можа стаяць пастка». Ды не, няма ў Бутэвіча, як у многіх іншых, назапашанай жыццёвай асцярогі. Лезе, асабліва ў тыя «дзіркі», дзе бачныя неахайнасць, бязгледзіца, глупства, безгаспадарліваць. Таго, чаго хапае ў наш не вельмі адрэгуляваны ўстойліва гаспадарка час.

У сферы культуры тую дзірку, без перабольшання, можна назваць «пра-рэхам». Страшна сказаць, але галоўны нацыянальны складнік з года ў год толькі губляе: змяншаецца колькасць бібліятэк і клубаў, скарачаецца фінансаванне ўстановаў культуры, рэстаўрацыйных работ. Выпуск беларускамоўных кніг аддадзены, у асноўным, пад ініцыятыву саміх аўтараў (хоча зберагчы сваю мову? — раўняць яе самі).

І ў гэтай сітуацыі Анатоль Іванавіч штогод выдае па кніжцы-дзве, не здраджвае нацыянальнай мове, запавета сваіх бацькоў, настаўнікаў і Боскім Запаветам. І ў гэтым яго сіла — сіла духу.

Шараговы спажывец культуры можа і не ўцяміць: навошта табе, 70-гадоваму пенсіянеру, змагацца з махавікамі ветракоў, рабіць спробу раскруціць іх зноў і зноў насуперак ветру? Азірніся, ёсць жа электрычныя машыны, здольныя выканаць тую працу за кароткае імгненне.

Не! Анатоль Іванавіч кожны тыдзень, як сябра рады Міністэрства культуры, ідзе на яе пасяджэнне. І бывае такое, што толькі ён і ратуе той «млын», які даўно ўжо стаў нацыянальнай духоўнаю скарбніцаю. І млын меле, а там, дзе «млын меле — мука будзе». Вось жа на гэта і спадзяецца Анатоль Іванавіч — дзейны член Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА, старшыня грамадскай назіральнай камісіі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь па ахове гісторыка-культурнай спадчыны, намеснік старшыні грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры», пісьменнік, сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Уладзімір ПІЛЕТ

PS. А наконт «перцу» — кажучь, што той, хто яго многа ўжывае, той і доўга пражывае. Не шкадуі, Анатоль Іванавіч, «перцу» ні сабе, ні людзям!

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць Анатоля Іванавіча БУТЭВІЧА з юбілеем. Зычым Вам моцы, плёну, Богажа спрыяння і перамогаў. Няхай свежыя павевы дзьмуць на ветракі беларускай культуры! А Вам прыносяць толькі добрыя весткі.

Русалка і майскае дрэва над Віліяй

На мяжы Маладзечанскага і Вілейскага раёнаў прытулілася вёска Слабодка. Тут летась у кастрычніку адбылося ўрачыстае адкрыццё аграрыяў «У Слабодзе».

Вось што расповеў пра яе гаспадар, Анатоль Камінскі:

— Я паводле адукацыі музык. Быў і настаўнікам музыкі, і выступаў у Маладзечне, у Мінску. З часам з'явілася думка, што неабходна месца, дзе можна ладзіць на досыць высокім узроўні цікавыя мерапрыемствы, якія падабаюцца мне і цэняць мае сябры. Спачатку з'явіўся дамок у вёсцы. Пачаў будавацца, захапіўся гэтым, гаспадарка павялічылася. Увогуле ж, тут раней пустака была.

— Таму ў Вас і на ўваходзе напісана «артыядзіба», а не «аграрыяў»?

— Так, гэта з элементамі культурных праграмаў. Па сутнасці, сядзіба працуе толькі год, таму ўсё цікавае напера-

расквечаны ўзорам з пераплеценых стужах. Незамужнія дзяўчаты і жанкі змаглі варажыць на замужжа. Каб вызначыць, хто выйдзе сёлета замуж, неабходна ўзяць свой вянок і паспрабаваць закінуць яго наверх, на кола «майскага дрэва». Здавалася б, дзеянне захапіла дзясятка ахвочых, і аказалася, што закінуць вянок, каб ён захапіўся ўверх, не такія і простая справа.

Анатоль Камінскі і Эльвіра Палуян

«Сустрэаем лета ў Слабодзе». Увесь дзень гаспадар частаваў гасцей традыцыйнай для гэтага часу стравай – яечны. Дарэчы, завіхаўся на імправізаванай кухні ўнук 93-гадовага суседа, пра якога згадваў

Далей моладзь выбрала дзяўчыну, якая стала русалкаю. Яе, зноў-такі пад спева, упрыгожылі вянкамі, галінамі бярозы, кветкамі і павялі да ракі. Там з русалкаю развіталіся і пасадзілі яе ў човен (праўда, абрад асучаснілі, і русалка выправілася ў шлях на матэрнай лодцы, кідаючы на ваду вянок), а потым з ветрыкам схавалася за выгінам Віліі.

А госці сядзібы вярнуліся на падворак. Там ужо спевамі сустрэкаў вакальны гурт «Суседкі» Заскавіцкага сельскага Дома культуры. Тут жа адбылася і невялікая афіцыйная частка. Гаспадара сядзібы і гасцей прывітаў старшыня Мясцовага сельскага Савета Алег Горбач. Прадстаўнік грамадскага аб'яднання «Адпачынак у вёсцы» Эльвіра Палуян прыехала з ганаровай місіяй – уручыць А. Камінскаму адмысловы знак «Крэатыўная прастора», якім уганароўваюцца найбольш цікавыя аграрыяў краіны.

Скончылася гульняне ў сядзібе «У Слабодзе» канцэртам Алега Хаменкі і гурта «Палац». Не абшлось без русальных і траецкіх песень, без удалай стылізацыі, знакамітай «Кола грукатала». Выступ быў не толькі канцэртам, але і своеасабліва лекцыяй пра нашу даўніну. А. Хаменка перад кожнай песняй патлумачаў яе паходжанне, абрадавае прызначэнне, некаторыя побытавыя асаблівасці жыцця продкаў.

Своеасаблівым дэвізам, крычалю фэсту быў дыялог «Святкуем дзе?» – «У «Слабодзе!» І гаспадар запэўнівае – наперадзе новыя сустрэчы пры Віліі, новыя святы.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

Кірмашы, замкі, тэатр – каб расквеціць паўсядзённасць

Калі жаданне разнастаіць паўсядзённае жыццё аб'ядноўвае розныя арганізацыі і людзей, плён не застаецца чакаць доўга. Прыклад таму – ініцыятывы ў Гродзенскай вобласці. Тут ажыццяўляецца праект «Садзеянне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь» (яго фінансуе Еўрапейскі саюз, рэалізуецца Праграмай развіцця ААН). Цягам 2016 – 2018 гг. у 9 раёнах вобласці было рэалізавана 29 мясцовых ініцыятываў. Каб пазнаёміцца з патэнцыялам двух раёнаў Гродзеншчыны ў галіне турызму і інклюзійнай адукацыі для дарослых і дзяцей, 29 мая камунікацыйнае агенцтва EZERIN'COM зладзіла адмысловы прэс-тур для журналістаў. У выніку супраць актыўных і неабыхавых жыхароў, органаў улады, грамадскіх аб'яднанняў і бізнесу знойдзеныя нестандартныя вырашэнні праблемаў, што хваляюць людзей у розных рэгіёнах краіны.

У Смаргоні створаныя лагеры актыўнай рэабілітацыі для людзей з інваліднасцю на базе тэрытарыяльных Цэнтраў сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва (ТПСАН), а дзіцячая бібліятэка для працы з дзецьмі-інвалідамі стварыла інклюзійны лялечны тэатр. Пад час тура журналісты таксама пазнаёміліся з гісторыяй кірмашоў і замкамі Смаргонскага краю. З дапамогаю тэхналогіі віртуальнай рэальнасці можна было зладзіць уяўную экскурсію па Гальшанскім замку, а з дапамогаю 3D-прынтера – нават «пабудаваць» свой. Наведалі вандройнікі і аграрыяў у в. Родзевічы, дзе пазнаёміліся з ініцыятывай «Краіна замкаў».

Падрыхтаваў Ул. АДЗІМІП
(паводле інфармацыі камунікацыйнага агенцтва EZERIN'COM)

У музеі ў Смаргоні

Уяўная экскурсія ў Гальшаных

дзе. Сённяшняе мерапрыемства таксама адметнае.

— А з суседзямі як стасункі?

— У народзе лічаць, што аграрыяў – месца для п'янак. Але гэта зусім не так, бо калі і адбываюцца выступы гасцей, артыстаў, то ўсё ўдзень, вечары, а не ўначы. Есць банкетная зала з добрым гукам. І калі нехта захоча павесяліцца, можа да раніцы рабіць і зусім не турбаваць суседзяў. Так што праблемаў няма з суседзямі, але ж я стараюся не дакучаць ім гэтым. Пастаянна тут жывуць 2 чалавекі. Аднаму ўжо пад 80, другому 93.

— А ў планах што праводзіць?

— Далей ладзіць креатыўныя мерапрыемствы. Часцей – з нацыянальным каларытам. І любыя мерапрыемствы, але галоўнае, каб быў даволі высокі ўзровень. Проста банальныя нейкія пасядзелкі, святы – нецікава...

— І ездзяць сюды?

— Так. Думаю, што будуць і далей прыязджаць. Тыя, хто ўжо быў, дзякуюць за добрае стаўленне. А яшчэ тут – самі бачыце – прырода цудоўная.

Наш жа прыезд быў напачатку лета, і святы адбывалася адпаведнае: фальклорны фэст

Гурт «Суседкі»

Ці трэба Беларусі музей культуры ідыш?

Калісьці на нашай зямлі квітнела створаная на ідышскай аснове культура. Пачатак ёй паклалі ў канцы XIV стагоддзя запрошаныя ўладамі Вялікага Княства Літоўскага яўрэі. Асноўныя плыні іх ішлі да нас з Нямеччыны і Польшчы. У якасці сродку зносін у іміж сабою яўрэі гэтых краінаў выкарыстоўвалі ідыш. Ён быў даволі шырока распаўсюджаны на еўрапейскім кантыненте, таму яўрэі добра разумелі адно аднаго незалежна ад месца свайго пражывання. Падобнае можна сказаць і пра шырока распаўсюджаную ў Сярэднявеччы латынь, прычым не толькі ў межах Еўропы. Адзіная камунікатывнага характару агульнаяўрэйска мова Еўропы ідыш мела пэўны тэрытарыяльны асаблівасці, бо ніяк жа нельга было абсыціся без пайаўнення яе лексікі словамі карэннага насельніцтва той ці іншай мясцовасці.

Падобнае мела месца і ў Беларусі, толькі далёка не ў такіх маштабах, як у Нямеччыне, таму яўрэяў – носьбітаў ідышу яе жыхары разумелі і разумеюць без перакладчыка, што, аднак, пазітыўна не адбілася на іх узаемадзячынненях. У непараўнальна лепшым становішчы, чым беларуская мова, знаходзіўся ідыш у часы Рэчы Паспалітай і Расійскай імперыі. З-за крайняе адмоўных наступстваў свядамай палітыкі першай здольныя да літаратурнай дзейнасці беларусы вымушаны былі пісаць свае творы па-польску, а другой – па-руску. Яўрэі ў гэтых высакародных этнастваральных мэтах выкарыстоўвалі толькі ідыш. І калі цягам XVIII – XIX стагоддзяў беларусы на сваёй роднай мове не напісалі нічога такога, чым бы захаплялася Еўропа (яна захаплялася іх польска- і рускамоўнымі творами), у літаратуры Беларусі на ідыш з гэтым не мелася ніякіх праблемаў. Праўда, пэўныя перашкоды чыніў царызм, але яны не ідуць ні ў якае параўнанне з тым благім, што ён рабіў для беларускай мовы. Сам факт непрызнання беларускай мовы самабытнай, адрознай ад рускай дае ўсе падставы разглядаць моўную палітыку царызму як каланізатарскую, якая нам яшчэ і сёння адрыгаецца непрыемнай пякоткай.

Яўрэі Беларусі могуць ганарыцца, што менавіта іх сын з Капыля Мендэлес Мойхер-Сфорым (сапр. Шолам-Якаў Бройдэ, па пашпарце Саламон Абрамовіч) з'яўляецца заснавальнікам новай яўрэйскай класічнай літаратуры. Нарадзіўся ён у 1836 г., а памёр праз месяц пасля Кастрычніцкага перавароту – 25 лістапада (8 снежня) 1917 г. Да выезду ў 1853 г. у Камянец-Падольскі ён яшчэ паспеў закончыць Слуцкую яўрэйскую бурсу. Усе свае літаратурныя творы на ідыш напісаў за межамі Беларусі, аднак іх не могуць не лічыць за свае беларускія яўрэі. Асабліва гэта датычыцца твораў аўтабіяграфічнага характару, дзе паказаныя жыццё, побыт і рамесніцкае Капыля – напрыклад, «Шліма, Хаімаў сын» (1911).

Прыхільнікі пісаць літаратурныя творы на ідыш даволі лёгка інтэграліліся ў нацыянальную палітыку міжваеннай беларусізацыі. Паводле аб'ёмаў выдання ўсіх відаў друкаванай прадукцыі яўрэі ў асобныя гады стасуналі толькі беларусам. На ідыш выходзілі і былі вельмі папулярнымі сярод яўрэйскай чытачоў часопісы «Штэрн» («Зорка»), «Дэр юнгер арбетэр» («Маладыя работчы»), газеты «Октябрь» («Каст-

рычнік»), «Дэр юнгер ленец» («Юны ленец»). У 1929 г., напрыклад, на гэтай мове было выдадзена 55 кніг. З 1926 г. на ідыш працаваў у сталіцы рэспублікі Мінску Дзяржаўны яўрэйскі тэатр БССР. У тыя гады не меў сабе роўных на ідышскім літаратурным полі Беларусі Ізі Харык. Паводле словаў аўтара кнігі «Еврейские советские писатели Белоруссии» (Мінск, 2006) Гірша Рэлеса, творы гэтага аўтара «отличаются особой музыкальностью».

Далейшую творчую дзейнасць яўрэйскай, як і беларускай, інтэлігенцыі прыпынілі масавыя сталінскія фізічныя рэпрэсіі, пік якіх прыпаў на 1937 – 1938 гг. Затым не толькі самі яўрэі, але і іх літаратура на ідыш сталі ахвяраю Халакосту.

Спрыяльным ні для яўрэяў, ні для ідышу не назавеш пасляваенны перыяд. Справядліва не бачачы з-за вялікіх загану нацыянальнай палітыкі КПСС асаблівых перспектываў у беларускай мастацкай літаратуры, здольныя да такой творчай дзейнасці яўрэі палічылі за лепшае для сябе працаваць на ніве рускамоўнай літаратуры. З ідышам не пажадалі развітацца толькі лічаныя асобы, адзінкі. Адным з найапошніх масцітых яго магіканаў быў Гірш Рэлес (1913 – 2004).

Аўтарытэт яўрэяў, як і іх мовы ідыш, быў моцна падарваны на ўсёй савецкай прасторы, у тым ліку і ў Беларусі, барацьбой камуністаў з выдуманым імі базродным касмапалітызмам. І тым не меней да канца першага пасляваеннага дзесяцігоддзя можна было даволі часта чуць ідыш у грамадскіх месцах. Спіх ён трохі пазней. Праз 10 – 15 гадоў амаль такі гаротны лёс напаткаў на сваёй гістарычнай зямлі і беларускую мову.

Нікольні не лепшае становішча з ідышам і ў многіх іншых краінах яго колішняга шырокага распаўсюджвання. Ідыш знаходзіцца пад сур'ёзнай пагрозай канчатковага выхаду з рэальнага жыцця, непазбежнага памірання. Гэта разумеюць усе, і цалкам апраўдана, што сярод іх знаходзіцца асобы, гатовыя кінць якар выратавання ідышу. Не магу прыгадаць, дзе чытаў, што ў ЗША нібыта існуе, функцыянуе нейкая творчая супольнасць людзей, і ёю штосьці практычнае робіцца ў інтарэсах ідышу. Пospеху ім у гэтай высакароднай справе. Найбольш жа заклапочаных трагічным станам ідышу людзей, зразумела, знаходзіцца ў Ізраілі, хоць там і з'яўляецца адзінай дзяржаўнай мо-

вай іўрыт – старажытнаяўрэйска мовы. І, думаецца, што сярод тых людзей ёсць нямаля яўрэяў з Беларусі, бо тут на ідышы створанае бясцэннае багацце, якім сёння нельга не ганарыцца.

З атрымманнем яўрэямі яшчэ за савецкім часам права выезду на сваю гістарычную радзіму яны ў масавым парадку пачалі пакідаць Беларусь: штогод па 100 – 150 тысячаў чалавек. Яна да такой ступені абез'яўрэілася, што перапіс насельніцтва 1999 года зафіксаваў толькі 27,8 тысячаў прадстаўнікоў гэтай этнічнай групы. З іх толькі 1508 чалавек назвалі ідыш сваёй роднай мовай! Несумненна, яшчэ менш было яўрэяў, якія валодалі ідышам, маглі размаўляць, пісаць на ім літаратурныя творы. Пераканаўча сведчыць пра гэта і такі факт: калі ў канцы 1980-х – пачатку 1990-х гадоў у нацыянальным рух разам з беларусамі ўключыліся і ўсе нашыя этнічныя групы (патрэбы ў гэтым не мелася толькі ў рускіх Беларусі, бо тут яны карысталіся такімі ж правамі, як і ў Расійскай Федэрацыі), яўрэі не стварылі аніводнага перыядычнага выдання на мове ідыш. У гэтых мэтах выкарыстоўвалася выключна руская мова.

І ўсё ж раз-пораз ідыш заяўляе пра сабе на беларускай зямлі, сцвярджае, што яшчэ не адышоў на той свет, хоча заставацца на гэтым, як больш вядомым, блізім чалавецтву. Як ніхто іншы, не дае памерці ў нашым краі ідышу Аляксандр Астравух – аўтар выдадзенага ў 2008 годзе ілюстраванага ідыш-беларуска-аўтобюснага слоўніка. Яго аб'ём складае 928 старонак, на іх змешчана 25 тысячаў слоўнікавых артыкулаў і 50 тысячаў слоў. Многім падабаюцца аўтобюсныя экскурсіі пад назовам «У пошукі ідышу».

Сёння ў Беларусі на мове ідыш пішуць свае літаратурныя творы толькі адзінкі, зведваючы неверагодныя цяжкасці з іх надрукаваннем. У лік такіх твораў уваходзіць і добра вядомы ў краіне Фелікс Баторын. Шмат у яго і беларускамоўных паэтычных твораў. Ён з'яўляецца сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў.

Вялікай і прыемнай нечаканасцю з'явіўся для мяне змешчаны ў «Краязнаўчай газеце» (№ 7 за 2018 год) «Ліст-зварот да рэдакцыі «Краязнаўчай газеты»» мастака Андрэя Дубініна і палітолага Вольфа Рубінчыка – перакладчыкаў з ідышу. Яны, хоць і з вялікім спазненнем, уносяць вельмі слушную прапанову: усталяваць мемарыяльную дош-

ку ў Мінску на доме па вуліцы Рэвалюцыйнай, 2, дзе ў 1925 – 1941 гг. выдаваўся орган Аргкамітэта Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР яўрэйскай мовай «Штэрн». Нельга не здзіўляцца, што такога мемарыяльнага знака яшчэ няма ў нас. Ён абавязкова павінен быць. Больш за тое, беларускі ідыш заслужоўвае сабе спецыяльнага музея кнігі на ідыш. Зразумела, не ад нашай беднай дзяржавы, у якой безліч дзірак. За гэтую высакародную справу павіна ўзяцца раскіданая па ўсім свеце беларуская яўрэйска супольнасць, сярод якой нямаля і мільянераў. Верыцца, што да стварэння музея мовы ідыш далучацца дзеці, унукі, праўнукі і прапраўнукі, якія пакінулі Беларусь сто і болей гадоў таму. Я чалавек зусім мала дасведчаны ў музейнай справе, але лічу вельмі карысным, прычым не толькі беларускім яўрэям, сабраць у адведзеным пад гэта будынку ўсю наяўную ў нас літаратуру на мове ідыш, нават і тую, што маюць дзяржаўныя бібліятэкі Рэспублікі Беларусь. З просьбай перадаць літаратуру на ідыш можна звярнуцца да яўрэяў усіх краінаў свету, і тыя з іх, што не збіраюцца следам за Беларуссю рабіць крокі па стварэнні музея ідыш, ахвотна падзяляцца напісанай на ім літаратурай, што надасць мінскаму музею ідыш калі не планетарны, дык еўрапейскі характар.

Дзакваць богу, у Беларусі яшчэ не пераважыла тыя, хто можа не толькі чытаць і пісаць, перакладаць з ідышу, але і выкарыстоўваць яго ў якасці роднай мовы ў сваёй літаратурнай дзейнасці. З дапамогай такіх людзей можна агучыць найлепшыя літаратурныя творы на ідыш вядомых беларускіх яўрэйска майстроў прыгожага пісьменства. Іх, напэўна ж, захочуць пацуду як мясцовыя жыхары, так і замежныя турысты. Не выключана, што такая практыка вельмі паспрыяе іх колькаснаму росту. Вельмі пажадана агучванне сваіх твораў Феліксам Баторыным. Бо дзе гарантыя, што ў нас яшчэ з'явіцца яго паслядоўнікі? Пазітыўных зрухаў для ідышу я, напрыклад, не прадачу, таму і неабходна закансерваваць яго ўсімі неабходнымі сродкамі. Лепшым з іх, несумненна, з'яўляецца музей кнігі на мове ідыш. Ён неабавязкова павінен размяшчацца ў Мінску, даволі добра забяспечаным рознага роду аб'ектамі мемарыяльнага прызначэння. У гэтых мэтах можна выбраць і першую сталіцу Вялікага Княства Літоўскага Наваградак, славеты сваёй гісторыяй.

Незалежна ад месца стварэння музея нам удасца адным стрэлам забіць не аднаго зайца. Па-першае, аддамо заслужаную павагу тым, хто на нашай зямлі стагоддзямі не толькі размаўляў, але і стварыў літаратуру на ідыш і ў цэлым развіваў ідышскую культуру. Па-другое, звернем увагу на сусветнай цывілізацыі, прычым не толькі яўрэйскага складніка, а з этнагаднасцю правядзення канкрэтных захадаў на прытарможванні поўнага заняпаду, а ў лепшым выпадку і рэальнага выратавання ідышу ад смерці. Па-трэцяе (і гэта асабліва важна для нашай амаль без уласнага этнацыянальнага аблічча краіны), абудзім планетарны інтарэс да лёсу існых на сёння тых моваў Зямлі, якія не маюць светлай будучыні. Зыкненне любой з іх не робіць аўтарытэту цывілізацыі большай. І як бы хацелася, каб аб гэтым задумаліся нашыя ўлады, грамадства ў цэлым і штосьці практычнае пачалі рабіць па павышэнні сацыяльнай ролі беларускай мовы. За апошнія дваццаць гадоў такая роля апусцілася амаль да нулявой адзнакі. А востр мовы, культуры на ідыш можа і ў беларускай абудзіць жаданне да прыняцця дзейсных захадаў па выратаванні роднага слова Бацькайшчыны.

Леанід Алыч, г. Мінск

Уладзімір Мароз:

«... пісаць аповеды жыцця»

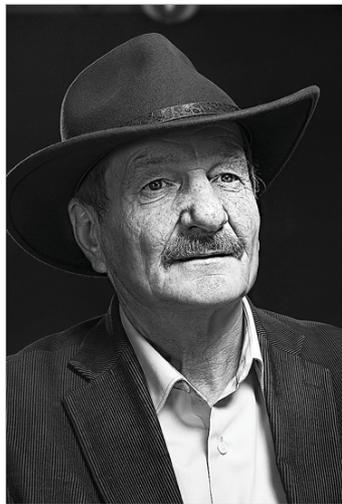
11 чэрвеня споўнілася 65 гадоў вядомаму паэту, празаіку, публіцысту і кінарэжысёру Уладзіміру Марозу. Прапануем чытачам інтэрв'ю з юбілярам.

– Шаноўны Уладзімір Вікенцьевіч, Вы напісалі сцэнарыі да больш чым 80-і дакументальных стужак, прысвечаных гісторыі і культуры Беларусі. Дзе можна бацьчыць іх?

– Першы дакументальны фільм па маім сцэнарыі быў зняты ў 1984 годзе. З таго часу за трыццаць тры гады і набіралася такая колькасць стужак. Думаю, найперш гэта вынік маёй любові да дакументальнага кіно і да гісторыі нашага краю. Ды і пэўны збег спрыяльных абставінаў меў, несумненна, месца. Дарэчы, нізка «Пяшчотны дотык» у калектыўным зборніку «Крыло» (Першая кніга паэта) выйшла ў тым жа годзе. Так і ідуць адтуль поруч літаратура і кіно, што не падасца такім ужо дзіўным, калі адзначыць, што я нарадзіўся пад знакам Блізнюкаў.

Пытанне, дзе можна ўбачыць нашыя стужкі, абавязкова задавалася, калі я на творчых імпрэзах згадваў сваю працу ў дакументальным кіно і знятыя фільмы. Але працяглы час уцямнага адказу на гэтае пытанне бы нескладанае пытанне я не знаходзіў. Кінастудыя не мела ліцэнзіі на гандаль урадзрар, да таго ж усе фільмы, створаныя ў 1990-я гады, былі знятыя на кінаплёнку, і шмат карцінаў дагэтуль не пераведзена на лічбу. Са з'яўленнем тэлеканала «Беларусь 3» нашыя дакументальныя фільмы паказваліся там шырока. Цяпер не так, але хоць бы аднойчы зробленае на студыі «Летапіс» Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» можна ўбачыць і на тэлеэкране.

Але ж ёсць сёвіва! Спецыяльна глянуў, што можна знайсці там з маіх стужак як аўтара сцэнарыя. І наўдзіў (бо кінастудыя пакуль на YouTube не вывешвае) знайшоў 9 фільмаў, знятых цягам апошняга дзесяцігоддзя: «Чарнобыльскі крест», «Міфалагемы Родзіна», «Беларусь. 4 гады вайны», «Іван Мележ. Туманы над багнаю», «Косава. Маленькі горад з вялікай гісторыяй», «Свет Караткевіча», «Знакі лёсу. Віктар Казько», «У пошуках новай зямлі», «Старажытнае слова.

Лёс Міхала Баброўскага». З прыемнасцю ўбачыў, што фільм пра Мележа мае амаль 2,4 тысячы праглядаў, фільмы пра Коласа і Караткевіча – па 1,7 тысячы праглядаў. Ды і астатнія глядзяць даволі. А калі дадаць сюды тэлеглядачоў, то ўвогуле лічба атрымаецца вялікай. Як аўтару мне прыемна: столькі чытачоў у маіх кнігах, якіх выдана больш за дваццаць, не будзе ніколі, бо іх накладываюць невялікія. Так што цяпер фільмы таму, хто цікавіцца, можна паглядзець на сваім камп'ютары.

– **Наколькі цікавыя дакументальныя фільмы сённяшнім глядачам?**

– На жаль, беларускі глядач пераважна не прывучаны глядзець беларускае дакументальнае кіно. Ды і дзе? Бывалі перыяды, калі мы ладзілі прэм'еры ў кінатэатры «Цэнтральны». Цяпер спрабуем адрадыць такую форму. Але з таго часу, калі на сустрэчах, акрамя выстулення як пісьменнік, я паказваў яшчэ і фільмы, рабіў высновы, што глядзчы з вялікай ахвотаю глядзяць дакументальнае кіно. Акрам спазнавальнага кіно адметнае тым, што яго ўздзеянне сінтэтычнае – і выява, і слова, і музыка. Таму гэта прыцягвае і забірае да сябе ў палон.

– **Вы шмат ездзіце па Беларусі, часты гасць на творчых сустрэчах, літаратурных імпрэзах, семінарах? Якія пытанні найчасцей**

здаюць Вам пад час такіх сустрэчаў?

– Пытаюцца, чаму ў мяне шмат фільмаў (ды і вершаў, і тэкстаў) на гістарычную тэму? Сябе я ўжо даўно адказаў на пытанне, для чаго нам трэба ведаць падзеі і постаці даўніны, і гэтым заўсёды дзялюся са сваімі юнымі сябрамі на творчых сустрэчах. Гісторыю нашай Беларусі трэба ведаць, каб разумець і ўсведамляць, што мы не першыя на сваёй зямлі і не апошнія, што тут стагоддзямі жылі людзі, кахалі і нараджалі дзяцей, будавалі жылло, храмы і замкі, працавалі, ваявалі, у змаганні стваралі і мацавалі беларускую дзяржаву. Веданне мінуўшчыны, адчуванне непарыўнай павязі часоў і падзеяў, памкненняў людскіх дае чалавеку трывалы грунт яго існавання на зямлі, дазваляе ясна глядзець у будучыню.

Калі нешта асабістае, то нярэдка пытаюцца, колькі ў мяне дзяцей? Трое, адказаваю. І ўсе ад адной жонкі? Чамусьці існуе меркаванне, што творчыя людзі, асабліва звязаныя з кіно, зазвычай не адзін раз жанатыя. Але я ж не вінаваты, што адналюб.

– **Нядаўна выйшла Вашая «Графічная кніга паэта», у якой сабраныя вершы і графічныя кампазіцыі. Цікава, як прыйшла ідэя стварэння гэтай кнігі?**

– Па першай адукацыі я архітэктар, і таму звычайка маляваць засталася. Графічныя кампазіцыі ў мяне з'яўляюцца свядома-падсвядома. Сядзіш, думаеш аб нечым, ці размову вядзеш неабавязковую, ці слухаеш непатрэбнае табе (напалову адсутнічаеш у рэальнай прасторы), а рука самахоць неўсвядомлена крэсліць на аркушыку паперы лініі, плямкі, штрыхі, зводзіць іх у кампазіцыю. Яны ніколі не задумваліся наперад – проста сама рука пачынае весці нейкую адмысловую лінію – адну, другую. Потым, на пэў-

най стадыі, глядзіш, натуральна, што атрымліваецца, нешта даводзіш ужо больш асэнсавана, каб кампазіцыя выглядала па-мастацку завершанай, гарманічнай, прыгожай – на тое яна і кампазіцыя.

Вось і набіралася ў мяне такіх малюнкаў каля трох соцень. Аднойчы і падумалася – а гэта ж можа быць адметная кніга, дзе поруч з вершамі будучы і малюнка, прычым усё будзе суіснаваць у суладдзі. Трэба заўважыць, што задуманае я заўсёды імкнуся ажыццявіць, няхай і не ў той жа момант. Так увасобілася ў рэальнасць і «Графічная кніга паэта».

– **Над чым Вы працуеце цяпер, што ў Вашых найбліжэйшых творчых планах?**

– Так склалася, што ў мяне цяпер больш выдавецкі перыяд. Восенню мінулага года выдаў доўга рыхтаваную кнігу ўспамінаў свайго бацькі, ветэрана Другой сусветнай вайны, у працоўным жыцці настаўніка Вікенція Мароза «Перажытае-незабытае». Атрымалася выдатная кніга, якая выклікала розгалас, бо напісаная шчыра, пранікнёна. Да таго ж добры падарунак чалавеку, якому 93 гады. Сёлета, на пачатку года, выйшла «Графічная кніга паэта». А цяпер у выдавецтве трохтомнік выбраных твораў – паэзія, проза, эсэ. Кожны том, што, можа, і не характэрна для выбранага, мае сваю назву. Гэта яшчэ не падрахунак творчага шляху (для гэтага ёсць збор твораў), але вельмі чаканае для мяне выданне. Кожны з калег-літаратараў можа ўявіць, як я прагну хутчэй атрымаць у руках важкія тры тамы сваіх твораў.

Тады яшчэ з большым энтузіязмам вярнуся да сваіх творчых планаў. Буду працягваць пісаць аповеды жыцця, як вызначыў свой жанр у прозе. А сцэнарыі дакументальных фільмаў, якія называю для сябе кінаэсэ, і не перарываюцца. Ёсць задумкі некалькіх цыклаў вершаў. І задумка вялікага празаічнага твора своеасаблівага жанру, аб якім думаю даўно і які напішацца, калі Гасподзь даасць.

Алесь САЧАНКА

(Друкуецца паводле інфармацыйнага бюлетэня «Кніганоша», № 49)

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць юбіляра і жадаюць моцнага здароўя, дабрабыту, плёну ў творчасці і натхнення!

Мястэчка Косава, вуліца Т. Касцюшкі (1930 г.)

У тэатры «Зьніч»

19 чэрвеня на сцэне дзіцячы монаспектакль-сустрэча «**Васёлая каруселя**» паводле твораў Артура Вольскага. Заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава нібыта на чароўнай каруселі правядзе глядачоў па жыцці і творах выдатнага беларускага паэта. Дзетак чакаюць вершы, гульні, казкі, загадкі і разнастайныя прыгоды. А калі нехта жадае стаць на хвіліну музыкам ці акцёрам, то і гэта магчыма на чароўнай каруселі!

Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр Л. Горцава. Музыкальнае суправаджэнне на цымбалах зладзіць Дар'я Неўмаржыцкая.

Спектакль пройдзе ў **тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Пачатак аб 11-й гадзіне. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.**

«Письмянкоў луг» — на новым месцы

Рэгіянальны фестываль паэзіі і песні «Письмянкоў луг», што традыцыйна праходзіць на Касцюковіччыне, быў прадстаўлены ў рамках XVII Міжнароднага фестывалю дзіцячай творчасці «Залатая пчолка» ў Клімавічах.

На экспазіцыі «Письмянкоў луг» працавала адразу пяць тэматычных пляцовак, якія адлюстроўвалі спецыфіку правя-

дзення фестывалю, і амаль у кожным эпізодзе гучала тэма малой радзімы. Падарожнік-дылетант, запрашаючы наведцаў экспазіцыю Касцюковіцкага раёна, прапануваў праверыць свае веды аб знакавых падзеях і знакамітых людзях Беларусі.

Працавала пляцоўка «Літаратурная касцюмерная», якая найперш выконвала ролю

фотазоны. Гаспадырылі на ёй паны Цеханавецкія, якія былі ўладальнікамі касцюковіцкай землі ў XVIII стагоддзі. Для дзіцяці працавала гульнявая пляцоўка «Эх, гуляй не хачу!». Тут жа аніматары-забіякі ладзілі адзін з этапаў квест-гульні «Фестывальная вандроўка».

На бібліятэчнай выстаўцы-прэзентацыі «Літаратурная спадчына маёй малой радзімы» можна было даведацца пра багату літаратурную спадчыну Касцюковіччыны і гісторыю фестывалю «Письмянкоў луг», у рамках якога трыдцяты года праходзіць конкурс бібліятэчных выставак. Супрацоўнікі цэнтральнай раённай бібліятэкі імя Івана Чырынава (першага старшыні Беларускага фонду культуры. — «КГ») прапанавалі гасцям успомніць і працаваць верш свайго земляка або ўрываак любімага беларускага паэта. Усім удзельнікам уручалі сувеніры з лагатыпамі фестывалю.

На выстаўцы выяўленага мастацтва «Наш лес і лес нашай Радзімы — адзіныя!» можна было ўбачыць працы мясцовых мастачкі Алены Яленскай, якая неаднаразова становілася дyp-

ламанткай фестывалю «Письмянкоў луг». Каб парадаваць маленькіх удзельнікаў свята, Алена прапанавала ім зрабіць прыгожы малюнак пры дапамозе акагрыму.

На пляцоўцы дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва ладзіліся майстар-класы па разьбе па дрэве і саломаліценні. Тут жа можна было набыць цікавыя рэчы, вырабленыя мясцовымі ўмельцамі.

Самай галоўнай пляцоўкай экспазіцыі, якая прыцягвала ўвагу ўсіх наведнікаў фестывалю, стаў музычны астравок «Звіні, гітара звонкая!». Салісты народнай эстраднай студыі «Шанс», народная сямейна-роднасна група «Радня», дзіцячы ўзорны ансамбль «Муравушка», група «Цуда-раніца»

выконвалі вядомыя музычныя кампазіцыі і творы мясцовых паэтаў і музыकाў. Алена Нячаева і Дзяніс Леаненка па просьбе гасці з Расіі, жыхаркі Суражскага раёна Бранскай вобласці, памайстэрску выканалі яе музычны твор, трымаючы ў руках аркушы з нотамі і словамі. І аўтар, і выканаўцы засталіся задаволены адно адным.

Усё задуманае атрымалася. Наперадзе творчую групу Касцюковіцкага раёна з фестывальнай экспазіцыі «Письмянкоў луг» чакае двухдзённае свята Купалле ў в. Александроўка Шклоўскага раёна. Папрацуем!

*Наталія ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара
цэнтралізаванай клубнай сістэмы
Касцюковіцкага раёна*

Абласныя гарады Беларусі на савецкіх значках

(Заканчэнне.
Пачатак у № 21)

Значок, прысвечаны Магілёву, у параўнанні з іншымі насычанымі адметнымі пабудовамі. На ім выяўлены Дом урада, што паказвае на важнасць горада, які яшчэ ў міжваенныя гады хацелі зрабіць сталіцай БССР. Таксама на значку — гасцініца «Магілёў», якая ў савецкія часы была даволі раскошнай, з яе адкрываюцца прыгожыя гарадскія краявіды. Трэці аб'ект — адміністрацыйны будынак, дзе знаходзіўся абкам партыі, а сёння размяшчаецца гарвыканкам. Будынак заўважны, бо знаходзіцца ў цэнтры горада, але цяжка назваць яго славунацыю з-за малаадметнага архітэктурнага стылю.

Дарэчы, прысвечаны Магілёву значок — адзін з нешматлікіх прыкладу, калі ў славунацыі савецкай Беларусі па тэрыторыі храм, а менавіта царква Трох свяціцеляў, адна з адметнасцяў горада. Гісторыя храма пачынаецца ў першыя гады XX ст., у часы Першай сусветнай вайны, калі ў Магілёве была

Стаўка Вярхоўнага галоўнакамандуючага, храм часта наведваў апошні расійскі імператар Мікалай II. У савецкія часы купалы, крыжы і званіца царквы былі прыбраныя, у будынку дзейнічаў клуб.

На значку з выявамі адметных будынкаў Мінска можна ўбачыць касцёл Св. Сымона і Св. Алены ў неараманскім стылі, пабудаваны ў пачатку XX ст. Дарэчы, у савецкі час у будынку касцёла размяшчалася кінастудыя дакументальных фільмаў «Савецкая Беларусь», а ў 1970-х гг. — Дом кіно.

Дом урада займае цэнтральнае месца ў кампазіцыі значка. Пабудаваны ён быў у стылі канструктывізму, узводзіўся з 1930 па 1934 г. і пачаў пачатак фарманню новага цэнтру горада. Дом урада стаў не толькі найбуйнейшым грамадскім збудаваннем у міжваенны перыяд у Беларусі, але і падкрэсліваў статус Мінска як сталіцы.

Яшчэ адна выява на значку — манумент Перамогі, адкрыты ў 1954 г. Гэта абеліск вышыняй 38 м, на чатырох яго гранях размешчаныя гарэльефы на тэму Вялікай Айчыннай вайны. Помнік з'яўляецца дамінантай ансамбля будынкаў на плошчы Перамогі.

Будынак Беларускага дзяржаўнага цырка сёння ўваходзіць у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь. Будынак даваеннага цырка быў зруйнаваны ў 1941 г., новы ўзводзіўся 5 гадоў, да 1959 г.

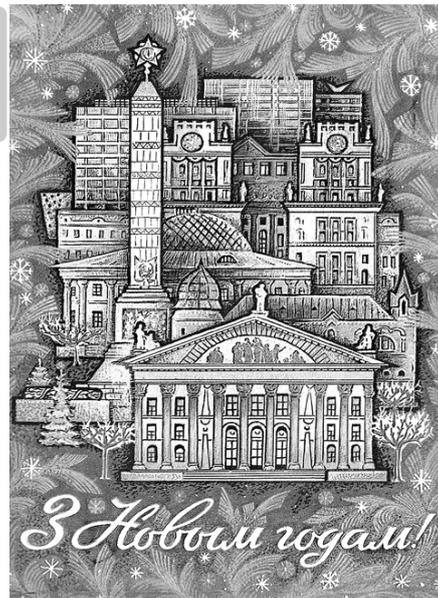
Палац культуры прафсаюзаў будаваўся цягам 1949 — 1956 гг. у стылі сталінскага ампіру. Фронтон пабудовы ўпрыгожаны скульптурнай кампазіцыяй.

Савецкая архітэктурна даволі прымітыўнай — чаго варта аднатыпныя бетонныя дамы ў малых і вялікіх гарадах. Тым не менш у Мінску ў гэты час з'явілася з паўтара дзясятка нестандартных і адметных пабудоваў. Цяжка з дакладнасцю сказаць, што за «высоткі» выяўленыя на значку, аднак хутчэй за ўсё гэта дамы каля станцыі метро «Усход». Яны вызначаюцца індывідуальным стылем, што не ўласціва для «брэжневак». Фасады дамоў аздабленыя рознатэматычнымі мазаікамі.

Такім чынам, разгледзеўшы серыю значкоў з абласнымі гарадамі Беларусі, можна зрабіць некалькі высноваў:

1. Значок, прысвечаны Мінску, з'яўляецца цэнтральным ва ўсёй серыі: ён мае нестандартную форму, а ў верхняй частцы размешчана зорка, якая сведчыць пра званне Мінска «Горад-герой».
2. Архітэктурныя каштоўнасці ўсходнебеларускіх гарадоў прадстаўлены лепей, чым заходнебеларускіх, якія больш вызначаюцца адметнымі будынкамі.
3. У серыі была зробленая спроба спалучыць старадаўнюю гісторыю з тагачаснымі падзеямі ў савецкай Беларусі. Але гарманічна спалучыць будынкi розных эпохаў атрымалася далёка не на кожным значку.

Аляксандр КРЫЖЭВІЧ

Чэрвень

21 – Шыдлоўскі Павел Іванавіч (1908, Уздзенскі р-н – 1992), дзеяч самадзейнага мастацтва, кампазітар, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

24 – Качаткова (Васільева-Качаткова) Наталля Рыгораўна (1948), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі, уладальніца нагруднага знака «За ўклад у развіццё культуры Беларусі» – 70 гадоў з дня нараджэння.

25 – Шклярэўскі Ігар Іванавіч (1938, Вялінычы), паэт, перакладчык, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1987), Дзяржаўнай Пушкінскай прэміі (1999), узнагароджаны ордэнам Дружбы народаў – 80 гадоў з дня нараджэння.

26 – Будай Генадзь Васілевіч (1918, Дзяржынск – 1988), грамадскі і культурны дзеяч, журналіст, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 100 гадоў з дня нараджэння.

26 – Мушынская Таццяна Міхайлаўна (1958, Мінск), паэт, прэзаік, драматург, лібрэтыст, балетны крытык, журналістка – 60 гадоў з дня нараджэння.

26 – Пейны Сяргей Іосіфавіч (1928 – 2010), заслужаны архітэктар Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

27 – Вярсоцкі Віктар Іванавіч (1923 – 2004), жывапісец, педагог, заслужаны настаўнік Беларусі, заслужаны дзеяч культуры Польшчы – 95 гадоў з дня нараджэння.

28 – Цітовіч Барыс Барысавіч (1948), мастак станковай і кніжнай графікі, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» (2004), узнагароджаны ордэнам Ф. Скарыны – 70 гадоў з дня нараджэння.

28 – Чантурыя Уладзімір Аляксандравіч (1923 – 1988), беларускі архітэктар, гісторык архітэктуры, педагог, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1980) – 95 гадоў з дня нараджэння.

29 – Чыгрынаў Пётр Іаўрылавіч (1938, Касцюковіцкі р-н), вучоны-гісторык, педагог, заслужаны работнік адукацыі Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

30 – Віцебскі трамвай (1898), першая ў Беларусі трамвайная лінія – 120 гадоў з часу адкрыцця.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 21

- Уздойж:** 1. Сёмуха. 5. Бяроза. 8. Калінка. 9. Ніва. 11. Пі. 12. Пакровы. 14. Аўдыт. 16. Трава. 17. Дрэва. 18. Проса. 19. Вянок. 20. Канец. 22. Лістота. 25. Ля. 27. Скат. 28. Тыздзень. 29. Субота. 30. Тройца.
Упоперак: 1. Сонца. 2. Ула. 3. Акоп. 4. Сідр. 5. Бабы. 6. Рай. 7. Асіна. 10. Ваджэнне. 13. Памочнік. 15. Траяк. 16. Тупик. 19. Вялес. 21. Цётка. 22. Лега. 23. Тэза. 24. Альт. 26. Дно. 27. Сто.

Калекцыянерам, і не толькі

Масты між мінулым і будучыняй

Нядаўна Белпошта выпусціла ў абарачэнне дзве маркі з серыі «Еўгора». На марцы **№ 1250** адлюстраваны аўтамабільны мост праз р. Дзісну ў г. Дзісна Мёрскага раёна – гэта ўнікальны аранчый мост з драўляным пакрыццём на металічнай і каменнай аснове. Лычыцца самым старым аўтамабільным мостам у Беларусі – яму больш за 100 гадоў.

На марцы **№ 1251** змешчана выява невялікага пешаходнага моста, які злучае мінскае Траецкае прадмесце са штучным востравам на р. Свіслач – Востравам Мужнасці і Смутку, ці Востравам слёз. На ім размешчаны мемарыяльны комплекс з капіцай, прысвечаны беларускім воінам, якія загінулі ў Афганістане ў 1979 – 1989 гг.

Маркі стварыла Таццяна Дольская, іх дызайн распрацавала Яўгенія Бя-

донік. Памер абедзвюх марак 52 x 29,6 мм, наклад кожнай – па 60 тыс. асобнікаў. Надрукаваны аркушамі па 6 марак, памер аркуша 125 x 108 мм. Выдадзеныя таксама малымі аркушамі (2 маркі і 2 купоны) памерам 125 x 80 мм. Маркі друкаваліся ў Бабруйскай узбуйненай друкарні імя А.Ц. Непагодзіна.

У дзень выпуску паштовых марак у абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска (магазін «Філатэлія», вул. Маскоўская, 16) адбылося спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (мастак спецштэмпеля і канверта Т. Дольская, дызайн Я. Бядонік).

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАСКОРАНАСЦЬ у развіцці літаратуры – унутраная заканамернасць існавання некаторых нацыянальных літаратураў, што доўгі час развіваюцца ў неспрыяльных грамадска-палітычных умовах. Гэты працэс уласцівы многім народам Лацінскай Амерыкі, Афрыкі і Азіі, якія доўга знаходзіліся на стадыі запаволеных гістарычных змянаў.

Народы з высокім узроўнем культуры развіцця зведлі ў мінулым працэсы сацыяльнай, духоўнай і культурнай паскоранасці. Паскорана развілася культура і літаратура многіх славянскіх народаў: балгараў, чэхаў, славакаў, сербаў, харватаў, славенцаў, чарнагорцаў, а таксама беларусаў і ўкраінцаў. Працэсу паскоранасці папярэднічае ўплыў больш развітых літаратураў, асабліва роднасных і блізкамоўных (для беларускай гэта руская, украінская і польская). Паскораны характар развіцця беларускай літаратуры першым адчуў і заўважыў М. Багдановіч: «...за восем-дзесяць год свайго праўдзівага існавання наша паэзія прайшла ўсе шляхі, а пачасці і сцэжкі, каторыя

паэзія еўрапейская пратаптывала болей ста год. З нашых вершаў можна было б лёгка зрабіць “кароткі паўтарышальны курс” еўрапейскіх пісьменніцкіх напрамкаў апошняга веку. Сентыменталізм, рамантызм, рэалізм і натуралізм, урэшце, мадэрнізм – усё гэтае, іншы раз нават у іх розных кірунках, адбіла наша паэзія, праўда, найчасцей бегла, няпоўна, але ўсё ж такі адбіла. Вялікую ўнутраную рухавасць мае яна – аб гэтым не можа быць і споркі» (арт. «Забыты шлях» у кн. «Збор твораў», т. 2, 1968).

Паскоранасць – гэта адступленне ад заканамернасцяў класічнага развіцця літаратураў, якое суправаджаецца сцяжэннем і нават выпадзеннем асобных перыядаў эстэтычнай эвалюцыі, уласцівай развітым літаратурам, змяшэннем і недастатковай выяўленасцю метадаў і стыляў. Напр., у беларускай літаратуры класіцызм не стаў акрэсленым кірункам, а рамантычны кірунак выявіўся ў ёй няпоўна і суіснаваў адначасова з рэалізмам.

Паскоранасць – унутранае супраціўленне літаратуры неспрыяльным умовам развіцця. Гэта вымушаны стан літаратуры, хоць разам з тым прыкме-

та жывой і актыўнай свядомасці народа, які не хоча змірыцца з адсталасцю. Паскоранае развіццё і як яго вынік здольнасць не страчваць эстэтычнай блізкасці па агульных крытэрыях з перадавымі літаратурамі – абарончы ўнутраны сродак, які памагаў беларускай літаратуры да 1905 г. выстаіць перад асіміляцыйнай палітыкай царскіх уладаў, гарантаваў ёй самабытны шлях развіцця.

Працэсу паскоранасці ўласцівы «дагон». Літаратура, якая «даганяе», каб не ператварыцца ў адсталую, спяшаецца за развіццём эстэтычнай свядомасці чалавецтва, але ў яе няма магчымасцяў і часу для грунтоўнага і працяглага засяроджвання на вырашэнні мастацкай задачы, а спешка пры неахопе і слабасці творчых сілаў звязаная з незавершанасцю ідэйна-эстэтычных з’яваў, разрэджанасцю літаратурнага працэсу, малалікасцю мастацкіх твораў. Пры паскоранасці, каб хутчэй замацавацца на лініі новага рубяжа, да сягнутага развітым літаратурамі свету, «пераскокваюцца» цэлыя этапы літаратурнага развіцця, аднак прапущаны, неасвоенны этап страчваецца не заўсёды. Пры спрыяльных грамадскіх умовах мастацтва актывізуецца, набліжаецца да «нармальнага» тэмпа развіцця, яго творчыя сілы большаюцца, і яно атрымлівае магчымасць як бы вярнуцца назад, падцягнуць і засвоіць упущанае.

У рэалізме беларускай літаратуры

пачатку ХХ ст. з большай паўнатай і глыбінёй вырашаліся эстэтычныя задачы, што стаялі перад мастацкай творчасцю часоў Ф. Багушэвіча (рамантызацыя стылю, пашырэнне лірычнай плыні ды інш.). У кожнай нацыянальнай літаратуры паскораны працэс мае свае адрозненні, але суправаджаецца і некаторымі сталымі мастацкімі асаблівасцямі, уласцівымі ўсім літаратурам, што маюць аднакі запозненасці: яны не ведаюць дэкадэнцкага «адчужэння» чалавека, у іх няма крайнасцяў у стылева-жанравым развіцці, у адрозненне ад развітых літаратураў, што захапляюцца адным кірункам або стылем, адным фармальным адкрыццём. Гэтыя літаратуры прытрымліваюцца пераважна толькі неабходнага.

Беларуская літаратура працягла час «даганяла» развіцця, таму па шляхах яе гісторыі панавала неабходнасць, «класічная» прастата, што было не столькі заслугай і дасягненнем, колькі вымушанай якасцю. Пасля стварэння Беларускай ССР з’явіліся ўмовы для ўздыму духоўнай культуры, у беларускай літаратуры паступова аслабляліся важнейшыя працэсы паскоранасці, хоць і ў свеціцца час некаторыя з іх заставаліся жывымі. У выніку беларуская літаратура паводле агульнага ўзроўню ідэйна-эстэтычнага мыслення збліжалася з развітымі літаратурамі, найперш з рускай.